

SSSR a ZP ve 20. letech

Oddych v revoluci

Marxisté a válka

Marx a Engels předpovídali světovou válku trvající 15, 20 či 50 let. Oni světovou válku vítali, protože je-li válka matkou revoluce, je tedy světová válka matkou světové revoluce.

Výsledky války mely být podle Engelse „*všeobecná pauperizace a vytvoření příznivých podmínek pro konečné vítězství dělnické třídy*”.

Marx a Engels se sv. války nedožili, měli však své nástupce – např. Lenina.

Ten už v roce 1914 viděl, že za 1. sv. války není sv. revoluce reálná a stanovil svůj Minimální program – revoluce se měla **uskutečnit alespoň v 1 zemi**, která se pak stane základnou pro přípravu nové světové války a vyvolání revoluce v jiných zemích.

To tedy znamená, že už v roce 1916 dochází Lenin k názoru, že bude třeba další imperialistické války, aby mohla být vyvolána sv. revoluce. Bude výsledkem druhé imperialistické války.

V roce 1917 dochází v Rusku k revoluci a nadšený Lenin spěchá do vlasti, kde se pak jeho strana chopí moci. Hned na začátku své vlády vydává **Dekret o míru**.

Ten znamená, že miliony vojáků proudí z fronty domů.

Podzim 1917 – bolševický převrat likviduje liberálně-demokratickou vládu – radikalizace společnosti.

Rozehnáno Ústavodárné shromáždění – předpoklady pro vypuknutí občanské války.

Tímto dekretem **přeměnil Lenin válku imperialistickou v občanskou**, uvrhl zemi v chaos a sám začal upevňovat svou moc. Vojáci vracející se z fronty tak sehráli roli ledoborce, jež roztrátil Rusko. Stejně měl podle svého titulu roztrástit Evropu Hitler.

Sovětské Rusko/SSSR – realizátoři marxistického snu o světové revoluci.

Vojenské intervence Sovětského Ruska/SSSR v zahraničí po 1918.

1917-1921 válka proti Ukrajině a jejím snahám o nezávislost*

1918-1920 válka proti Lotyšsku

1918-1920 válka proti Estonsku

1918-1919 válka proti Litvě

1918-1920 válka v Osetii proti Gruzíncům

1919-1921 invaze do Polska (Rusko-polská válka)

1920 - invaze do Azerbajdžánu

1921 - invaze do Gruzie

1921 - potlačení arménského povstání

1921-1922 potlačení masivního povstání v Karélii za svobodu podporovaného Finskem

1924 - další vojenský zásah proti gruzínským nacionalistům

1929 - 1. vojenská intervence v Číně

1929 - 1. vojenská intervence do Afghánistánu

1937 - 2. vojenská intervence v Číně (se souhlasem čínské vlády proti Japonsku)

1939 - invaze do Polska

1956 – invaze do Maďarska

1968 invaze do Československa

1979 2. vojenská intervence v Afghánistánu

2008 – invaze do Gruzie

2014 – invaze na Ukrajinu

Brest-litevský mír

Březen 1918 – sovětské Rusko podepisuje Brestlitevský mír, kterým mění území za mír.

Bolševici souhlasí s nezávislostí Pobaltí, Ukrajiny, Zakavkazska a znovupotvrzují nezávislost Finska.

Závazek platit 6 mld. marek ve zlatě jako náhrada škod: ztráta 25% populace, o ztráta 27% zemědělské půdy , o ztráta 26% železničních tratí , o ztráta 75% zdrojů železné rudy.

Lenin nevěří, že Němci válku vyhrají, ale potřebuje čas pro stabilizaci režimu. Německo získalo možnost rozhodnout konflikt na Západě.

V té době však už je situace Německa beznadějná, chápal to i Lenin, právě proto tento mír podepsal. Mír mu totiž uvolnil ruce pro boj o upevnění moci komunismu v Rusku.

Trocký proti.

Lenin Německu poskytl značné zálohy a rezervy (zajatce z ruských zajateckých táborů), pro pokračování války na západní frontě, jež vyčerpala Německo i Spojence.

Lenin podepsal mír a zradil spojence Ruska i Rusko samo.

Lenin netoužil, aby se Rusko stalo jednou z vítězných mocností války, chtěl světovou revoluci.

A sám uznává, že tento mír byl uzavřen v zájmu revoluce a ne Ruska. Brestlitevský mír učinil nepotřebnými miliony ruských vojáků a ti cestou domů rozbíjely základy nedávné ruské demokracie.

„*At' se kapitalisté rvou mezi sebou*“

Občanská válka

Rozehnutí Ústavodárného shromáždění koncem 1917.

V Rusku vypuká občanská válka – **válečný komunismus**.

Bolševici vyhodnotili zkušenosti Pařížské komuny a dospěli k závěru, že komuna prohrála, protože nebyla ochotná občanskou válku rozpoutat.

Lenin s Trockým ochotu měli:

„Sovětská moc není nic jiného než organizovaná občanská válka“

Nebývalá míra násilí a brutality na obou stranách, končí až roku 1922 znovudobytím Zakavkazska.

Zahraniční intervence – omezené politické cíle, nejasná strategie, přátelé bolševiků na západě – část levicové inteligence a levé křídlo socialistů organizuje kampaně proti ní.

Nebezpečnější pro sovětskou moc byl sovětsko-polská válka, která končí mírem v Rize 1921.

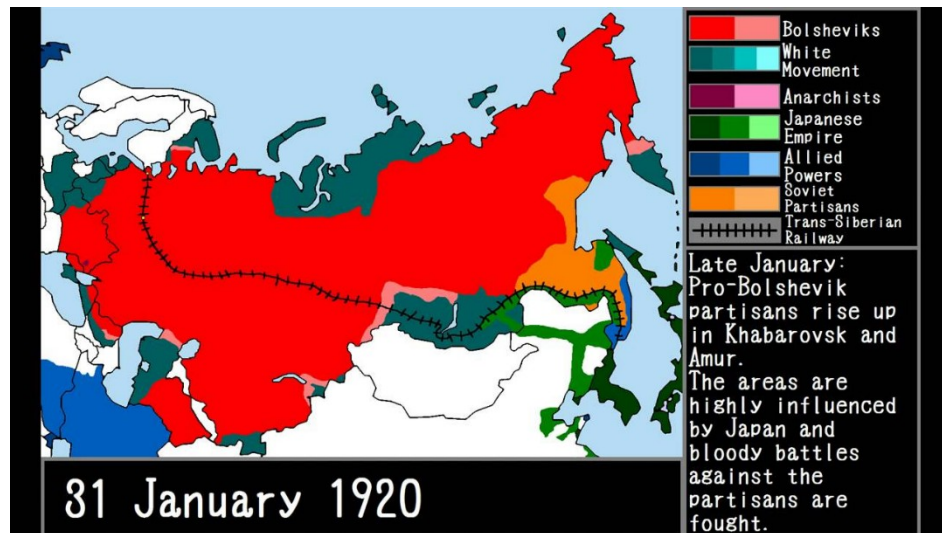
Pilsudski sní o „velkém Polsku“.

Pochod na západní Ukrajinu – porážka.

Příčiny vítězství bolševiků

1. Bolševici ovládli centrální část Ruska s Moskvou a hlavními komunikačními liniemi. Bílí byli roztroušeni.
2. Rudá armáda pod vedením Trockého byla jednotnou silou, bílé armády byly nejednotné.
3. Poměr obyvatel ovládaných bolševiky a bílými byl 4:1.
4. Proti až 3 mil vojáků rudých stálo zhruba 250 000 bílých a 100 000 zahraničních vojsk.
5. V centrálním Rusku se nacházela většina zbrojovek a většina zásob zbraní a munice.
6. Bílé armády operovaly na etnicky zneprátelených územích. (Crozier 2004: 41)

Příčiny vítězství bolševiků II.

Skupina ruských historiků kolem Andreje Zubova uvádí ale jako hlavní důvod neztotožnění se většiny Rusů s Ruskem. **Byli ochotní uvěřit heslům o proletářském internacionalismu rudých a nebyli ochotní bojovat pod praporem ruského nacionalismu za bílé!** (Zubov 2014: 655-656)

Občanská válka definitivně končí 1922, avšak ve střední Asii se bojuje až do 30. let. Vzniká revoluční stát, který řeší problém své zahraničněpolitické orientace.

ZP je založena na koncepci marxismu-leninismu, která hlásá radikální rozchod s „buržoazní zahraniční politikou“.

K šíření revoluce navenek slouží Kominternu založená roku 1919.

Sama definuje jako celosvětová komunistická strana a jako svůj cíl deklaruje vytvoření Světové sovětské socialistické republiky.

Cílem byla světová proletářská revoluce, tedy podpálení revolučního požáru na celé Zemi!

Bolševici se tím nikdy netajili.

Vznik SSSR

Deklarace o vytvoření SSSR - (30. 12. 1922 – SSSR první krok na cestě ke Světové sovětské socialistické republice.

Otevřeným a přímým vyhlášením války celému ostatnímu světu – **Viktor Suvorov** - teze o permanentní revoluci.

Smlouva o vzniku SSSR – další dokument.

Sovětská ústava z roku 1924 dokonce předpokládá vybudování světové socialistické republiky.

SSSR je otevřen všem socialistickým republikám, které vzniknou v budoucnosti!

Nikdo jim ale nevěřil, bylo to bráno jako propaganda určená dovnitř SSSR.

Symbolem měl být Palác sovětů, jehož stavba byla zahájena koncem 30. let.

Přerušena v červenci 1941 a nikdy nedokončen!

Přesto mnohé rysy ZP SSSR vykazují podobnost se ZP Ruska. Po ustavení sovětské moci, na pozadí občanské války, války s Polskem a zahraniční intervence je v sovětském Rusku diskutován problém „světové revoluce“.

Vývoz revoluce – hrozba pro poměry ve střední a západní Evropě.

Vítězství bolševiků bylo jak inspirací, tak mementem pro politiky na západě.

Inspirace pro další totality I.

Vítězství bolševiků inspirovalo mnohé obdobné antiliberalní politiky na Západě, mimo jiné i bývalého vysokého představitele italských socialistů **Benita Mussoliniho**.

Vyloučen kvůli podpoře italského válečného úsilí v době Velké války.

V roce 1921 zvítězil ve volbách v koalici pravicových stran (je fašismus pravicové hnutí) a v říjnu 1922 jej **Viktor Emanuell (1900-1946)** sestavil pověřením vlády.

Itálie versus buržoazní země, místo rozeštvávání společnosti, jež je typické pro socialismus.

Slovo fašismus pochází z italského výrazu fascio, což znamená svazek prutů.

Program

Obnovit slávu starověkého Říma (pozdrav „Ave Caesar!“) – Itálie je předurčena k tomu, aby vládla středomoří a sev. Africe

Navázání na lidové a demokratické 19. století, na hnutí karbonářů, kteří chtěli sjednotit Itálii

Učení o korporativním státě – rozdělení společnosti podle profesí

Inspirace pro další totality II.

Nacionální socialismus je třetí a nejmladší totalitní, antiliberalní hnutí 20. století.

Na rozdíl od bolševismu a fašismu nevzešel z lůna sociální demokracie., nýbrž z rozvratu Velké války.

I nacionálně-socialistická ideologie ale čerpá z marxismu.

1919 – Dělnická strana, 1920 – NSDAP – kombinace socialistické a nacionalistické rétoriky plus vypjatý antisemitismus.

Bolševický převrat a dění 1917-1922 intepretovali jako židovské spiknutí (podíl Židů ve vedení bolševiků byl nadproporcionální).

Program

1. Židé hlavní nepřítel u nacionálních socialistů – buržoazní země u bolševiků a fašistů.
2. Revanš za porážku ve Velké válce.

Všechny tři režimy – ovládnutí pravdy pomocí propagandy, masová mobilizace, řízená participace mas, vypjatá nenávisť proti třídnímu, státnímu nebo rasovému nepříteli, nenávisť k ekonomice založené na liberálních principech a proto přísná regulace, lišící se v čase i metodách.

V Itálii i Německu mohou ti, co nesouhlasí mlčet a mají šanci přežít. V SSSR se vyžaduje povinné nadšení.

Zahraniční politika SSSR ve 20. letech I.

Počátkem 20. let hrozbou pro versailleský systém komunistické hnutí a jeho nástroj, Komunistická internacionála (**Komintern**) řízená Moskvou. Založena roku 1919.

Polsko-sovětská válka 1919-1921

Teprve v roce 1920 má SSSR dostatek sil, a tak posílá Rudou armádu pod vedením M. N. Tuchačevského na západ do Německa.

Teoretik sovětských komunistů Nikolaj Bucharin však v listu Pravda razí heslo:

„Dojdeme až k hradbám Paříže a Londýna!“

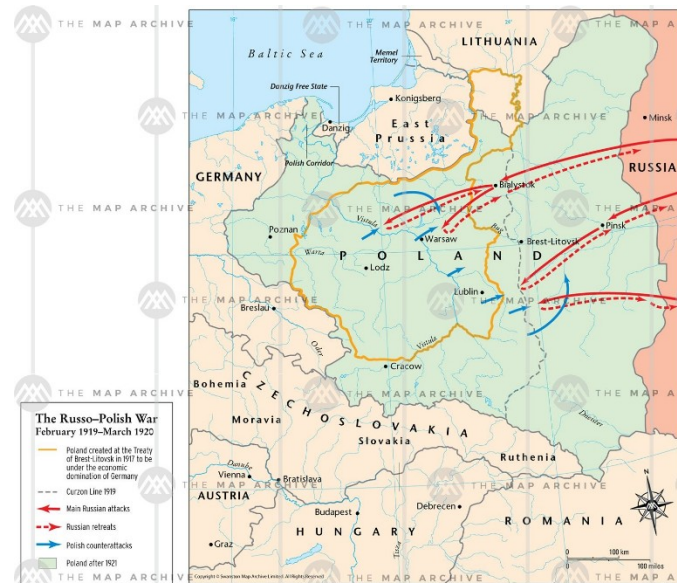
Mezi SSSR a Německem je však Polsko, přes které musí Rudá armáda také přejít, což se jí nepodaří a Tuchačevskij je od Varšavy odražen.

Srpen 1920 – „zázrak na Visle“.

1921 – mír.

Cílem SSSR ale nebylo, jenom Polsko, šlo mu o Německo.

Březen 1921 - povstání v Kronštdatu proti bolševikům – utopeno v krvi Tuchačevským, Leninem a Trockým.

Zahraniční politika SSSR ve 20. letech II.

V roce 1921 zavádí Lenin v SSSR NEP.

NEP měl poskytnout čas ruskému národu na to aby si oddechl a připravil se na 2. sv. válku.

Sovětský svaz (od prosince 1922) po porážkách v Polsku a potlačení komunistické revolty v Německu (1923) opustil radikálně revoluční rétoriku ve své zahraniční politice.

Ochotný ke spolupráci s nekomunistickými zeměmi.

SSSR požadoval zejména svoje uznání, což západní země dlouho odmítaly.

Lenin – 1921 - „Uzavreli jsme jednu sérii válek, a musíme se připravit na druhou.“ – období konsolidace režimu.

Jako první v Rapallu roku 1922 uznalo SSSR Německo, roku 1924 VB (labouristická vláda), záhy na to fašistická Itálie (tam měl SSSR zpočátku velké sympatie) a 20 dalších států. USA až 1933.

Šlo o nepochybné posílení mezinárodně-politického postavení SSSR!

Vojenská spolupráce SSSR a Německa

Poslední pokus o získání moci revolucí v Německu přišel v roce 1923.

Tedy po Rapallu!!

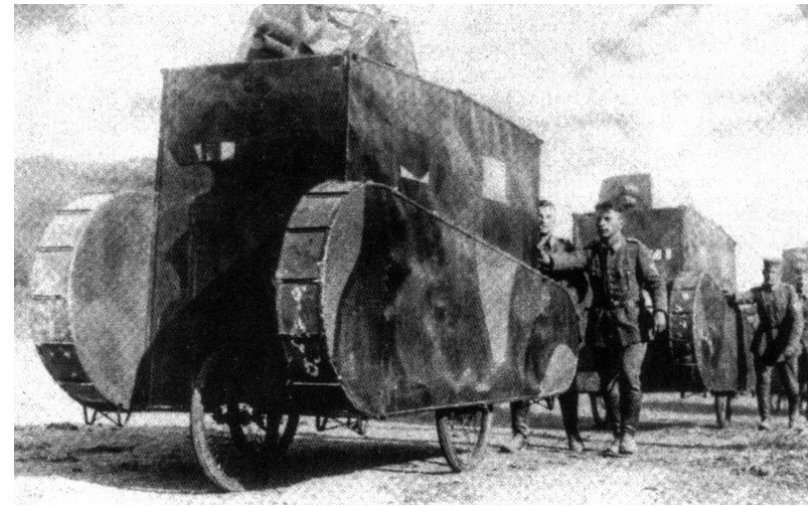
A po podepsání tajné vojenské dohody z července 1922, která obcházela Versailleskou smlouvu.

Německo dle ní mohlo cvičit v SSSR důstojníky, budovalo základy letectva a tankových sil a zkoušelo chemické zbraně. Probíhaly výměnné delegace důstojníků (Triandafillov, Tuchačevskij, Guderian, Model)

Jen v roce 1926 Německo nakoupilo v SSSR zbraně za 150 mil marek.

Letecká škola Reichswehru působila v Lipecku, tanková škola v Kazani a ve Volsku u Saratova běžel německý program chemických zbraní. (Zubov 2014: 711)

Mezi lety 1933-1936 se spolupráce omezila, ale po roce 1936 se v nové podobě rozjela naplno.

Sabotáž VS a pokus o převzetí moci v Německu

Cílem SSSR bylo podrývat Versaillský systém a vytvářet podhoubí pro novou evropskou válku!

SSSR roku 1928 uznává jako první Briand-Kellogův pakt – podpora všeho, co brzdí vyzbrojení Západu.

Komunistický převrat začal 23. října 1923 v Hamburku. Veden radikálními komunisty a organizovaný kominternou z Moskvy.

Francie začátkem roku 1923 obsadila Porúří.

V Německu bouří protestů. Ty přetrvaly na většině míst do září 1923.

Komunistické povstání - původně plánováno až na 9. 11, ale vypuklo předčasně.

Relativně malý rozsah – stovky mrtvých a raněných. Přebrot vypukl předčasně. Původně měl začít až 9. 11. 1923. Ale!!

Shodou okolností 8. - 9. 11. 1923 - pivní puč NSDAP v Mnichově.

Byla to náhoda?

Revoluce v Německu 1923 I.

Stalin popisuje svou úlohu v přípravě německé revoluce roku 1923 takto:

„...německá komise Kominterny tvořená Zinověvem, Bucharinem, Stalinem, Trockým, Radkem a radou německých soudruhů uskutečnila radu konkrétních rozhodnutí o přímé pomoci německým soudruhům v otázce uchopení moci.” (Projev na plénu UV a UVV VKS (b) dne 1. srpna 1927)

Stalinův osobní tajemník Boris Bažanov

1. na přípravu německé revoluce byly vynaloženy obrovské prostředky a poté bylo dokonce rozhodnuto, že prostředky nemají být nikterak omezovány.
2. V Sovětském svazu byli mobilizováni všichni komunisté německého původu a rovněž všichni komunisté znalí německého jazyka. Procházeli nezbytnou průpravou a poté byli posíláni na ilegální práci do Německa.
3. Do Německa však mířili nejen radovi komunisté, ale i vyšší vedoucí pracovníci, mezi nimi například lidový komisař W. Schmidt.

Selhání revoluce v Německu 1923

Revoluce se nepovedla.

Příčiny

Masy vždy volily zlatý střed – šly za sociálními demokraty.

1. **Absence společné hranice mezi Sovětským svazem a Německem.** Stejně jako před třemi roky je rozdělovalo Polsko.
2. **O úlohu lodivoda státu se prali jeho nástupci** – Lev Davidovi Trocký, Grigorij Jevsejevič Zinovjev, Nikolaj Bucharin, Lev Kameněv – boj o nástupnictví, Stalin tehdy mimo – **moc upevňuje ve druhé polovině 20. let.**

Dne 7. listopadu 1927 se v deníku Pravda objevilo Stalinovo nové heslo:

„Nelze skoncovat s kapitalismem, aniž bychom skoncovali se sociální demokracií.“

Je třeba se vypořádat s revizionisty, kteří zlepšují postavení pracujících v rámci kapitalistického řádu a odvádějí dělnickou třídu od myšlenky revoluce.

Obrat ZP SSSR

V polovině 20. let bylo zřejmé, že program rychlého vývozu revoluce do ZE ztroskotal - zastáncem byl mimo jiné Trockij, který byl Stalinem odstaven roku 1925.

Stalin zcela zásadně mění sovětskou strategii od konceptu permanentní revoluce ke konceptu výstavby socialismu v jedné zemi!

Dílo „Říjnová revoluce a taktika ruských komunistů“ z roku 1924.

Pro vítězství světové revoluce je třeba nejprve nutné upevnit socialismus v SSSR.

Trocký, Zinověv a Kameněv nechápali Stalinův postup – stejný cíl, jiné načasování a stavěli se proti.

Kominternu mění svoji politiku - architektem změny - Stalin.

Zájmy místních komunistických stran byly podřízeny zájmům SSSR.

Za hlavního protivníka komunistů jsou považováni sociální demokraté a ne Hitler nebo Mussolini.

KSN vede v letech 1928-1932 hlavní propagandu ne proti NSDAP, nýbrž proti soc.dem a až do roku 1933 ozbrojené bojůvky NSDAP a KS rozbíjejí akce socialistických a liberálních stran.

Literatura

Crozier, B. (2004): Vzestup a pád sovětské říše. Praha

John, M.: Zář 1938. Role a postoje spojenců ČSR. Olomouc 2000.

Jonson, P (1991): Dějiny 20. století. Praha 1991.

Litera, B. (2009): Historie Rudé armády 1917 – 1941.

Nálevka, V.: Světová politika ve 20. století. Svazek I. Praha 2000.

Roberts, J. M.: Dvacáté století. Dějiny světa od roku 1901 do současnosti. Praha 2004.

Literatura citovaná v přednášce.

Zubov, A. (ed.) (2014): Dějiny Ruska 20. století - díl 1. Praha.

Zubov, A. (ed.) (2015): Dějiny Ruska 20. století – díl 2. Praha.

Film Čekista <https://www.youtube.com/watch?v=xhLpbMGJwNY>